

hvis vi befinde os i en Stare af exalterede, febersyge Nationer, Folk, som i deres Rustningspolitik nærme sig — om jeg saa maa sige — til Daarekisteporten, saa kunde der maaste være Spørgsmaal, om dog ikke En kunde begynde paa at være fornuftig, efter det gamle latinske Ordsprog: *vov* at være fornuftig, og om det saa ikke netop skulde være os. Vi have ved en tidligere Leilighed været de Første, som have ført en hel Række af de europæiske Stater ind paa en human og fornuftig Tankegang. Jeg sigter herved til den Afsthyelighed, som fandt Sted i forrige Aarhundrede, nemlig Neger-slaveriet. Lad os ikke glemme, at det var den danske Regjering, som først gav Signal til, at man angreb det skjændige Onde i Koden, idet den danske Regjering var den Første, som afstafede Negerhandelen, til Trods for at det naturligvis den Gang fra alle Sider hed: at naar man en Gang drev Kolonialpolitik, saa kunde man ikke undvære Negerne, og man maatte da naturligvis have en Slavebestand rekruteret; og Rekruteringen kunde væsentlig kun ske gennem Negerhandelen. Man huggede gennem disse Sofismer og Afsthyeligheder her i Danmark, og den civiliserede Verden fulgte efter os. Det forekommer mig, at vi nu ere stillede paa lignende Maade. Alle Nationer i Europa tynnes ned af Krigsrustninger, Folkene stønne og julle derunder, og for at tage den materialistiske Side frem, som har den største Betydning: Europas Folkeslag ere i Færd med at bukke under i den store Konkurrence, som de have med en anden Verdensdel, der er fri for de militaristiske Byrder. Det gjælder for de europæiske Nationer om at vove at være fornuftige, og det gjælder for en af dem om at sige det første Ord, det gjælder om at sige: vi indskrænke vort militære Budget, i Stedet for at forøge det. Jeg vilde gjerne, at det danske Folk netop i den Stilling, hvori det nu er stedt, kunde være det Folk, som anden Gang udtalte det fornuftige Ord og anden Gang gav Exempel paa at handle fornuftigt og menneskeligt.

Men jeg vilde gjerne endnu fremdrage en anden Side, som bestyrker min Tankegang, og som vilde føre over til den Løsning, som jeg vilde anbefale, og hvorved jeg tror, at den endelige Løsning af vor Livssag og af det store Spørgsmaal, som man har kaldt Spørgsmaalet om Forsvaret, kunde finde Sted. Jeg vil da sige, at paa det nuværende militære System, som vi nu have, og paa de Udviklinger, som med Nødvendighed i Følge Systemet maa kræves — og vi have jo en admærket Autoritet for, at det er saa — paa det System kan Forsoningen

naturaligvis ikke bygges; thi dette System er den yderste Yderlighed af den ene af de to Extremers, som overhovedet kjendes i vort Folk. Det andet System, den anden Extrem, er Afvæbning, og jeg skal tillade mig at tale lidt om den. Militarismen er altsaa efter min Mening, saaledes som den har formet sig her i Danmark, den yderste Yderlighed af det ene Standpunkt; det er en Udvikling, som truer med at tilintetgjøre os materielt, og med fuldstændig at ødelægge vor Velstand, og det er tillige et System, som truer med at sprænge vort Folk i to Dele; thi det er jo ganske tydeligt, at det danske Folks store Flertal gaar ikke ind paa den Tankegang, og vore Modstandere paa anden Side kunne ikke tænke sig, at Forsoningen skulde komme paa Kjøbenhavns Befæstning og paa Vedligeholdelsen af det store militære Budget, som vi nu have. Dette forekommer det mig, at de Herrer burde kunne indse, de, som med saa stor Energi, og jeg tror ogsaa for Manges Vedkommende, med Overbevisningens hele Varme have arbejdet for hele denne Sag, det forekommer mig, at de ikke ville kunne skjule for sig selv, at det Høieste, de kunne bringe til Veie, ikke er Andet end en Stal; thi et militaristisk System af Hær, Flaade, Fæstning, Sktys osv., som er forhadet af Flertallet af det Folk, der skal forsvare disse Fæstninger og bære disse Vaaben, er dog ikke Andet end en tom Stal. Det er denne Overfladisthed fra vore Modstanderes Side, som vi atter og atter maa udhæve og se at helbrede dem for; thi for kan der ikke komme Fred, Forsoning og lovlige Tilstande her i Danmark. Men saa er der ogsaa paa den modsatte Side kommet Røster frem under den forrige Behandling, som gif til, hvad jeg vilde kalde den anden Extrem: Afvæbningsstanken. Om denne end ikke er bleven fremsat som praktisk Forslag her i Salen, have vi dog mærket, at der er Folk, som sympathisere en Del med den. Overfor denne Tanke vil jeg sige, at jeg kan absolut ikke dele den. Det forekommer mig, at Afvæbning under de nuværende Forhold er det Samme som Selbopgivelse. At vi i Fremtiden, naar Europa udvikler sig fremad paa Humanitetens Veie, kan komme til Tilstande, hvor man afvæbner, det haaber og tror jeg; men i den Obergangsperiode, vi nu leve i, er dette at nævne Afvæbning det Samme som at nævne Selbopgivelse. Men den Forsoning, som jeg gjerne vilde bidrage min ringe Stjærvt til maatte komme om ikke for lang Tid, den maa naturligvis søges i Midten, den maa søges imellem Extremene, og jeg vil da gjerne med nogle saa Ord antyde, hvor jeg